dą. Nors archeologinių radinių aptikta nedaug, archeologiniai darbai buvo vertingi sklypo XVI–XVIII a. raidos tyrinėjimams. Tikėtina, kad sklype gyventa jau XV a. Šioje miesto dalyje XVI a. – XVII a. pirmojoje pusėje būta mūrinių pastatų. Dalis jų išliko ir po Vilniaus nusiaubimo XVII a. viduryje. Aptikta mūrinių pastatų likučių. Kurį laiką po karo su Maskva sklypas buvo apleistas. Apie tai sprendžiama iš XVII a. datuojamo smėlio sluoksnio, aptikto didelėje žvalgytos teritorijos dalyje. XVII a. antrojoje pusėje sklype buvo sodas su ūkinės paskirties pastatais. Aptikta šių statinių likučių. Surinkti duomenys leidžia teigti, kad XVI–XVIII a. šioje Vilniaus dalyje gyvenimas bei ūkinė veikla nebuvo intensyvi.

Ateityje atliekant žemės darbus sklype Šiltadaržio g. 6 archeologo dalyvavimas būtinas. Kultūrinio sluoksnio tyrinėjimai padėtų geriau nustatyti ankstyvąjį šio sklypo užstatymą, jo pobūdį, galbūt suteiktų naujų duomenų apie žmonių veiklą jame XIII(?)–XV a.

SURVEY AT THE ŠILTADARŽIO STR. 6

In 2005 an archaeological survey of the building complex located at the Šiltadaržio Str. 6 in Vilnius was performed. During the survey structural remains of the 16th – 18th century masonry buildings and some artefacts dating to the 15th to 20th century were discovered. After the year 1655–1661 invasion of the Muscovite troops the plot was deserted for a certain period of time. In the 18th century it hosted a garden with utility buildings, existence of which was witnessed in historical sources. Structural remains of the utility buildings of that period were discovered.

TYRINĖJIMAI TRAKŲ G. 2

Linas GIRLEVIČIUS

2004–2005 m. tęsti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Trakų g. 2. Archeologiniai darbai buvo atliekami įrengiant naujus inžinerinius tinklus, tvirtinant pastato konstrukcijas, atliekant kitus pastato statybos ir rekonstrukcijos darbus. Tyrinėjimai vykdyti 32 m² plote, žvalgymai – apie 300 m² plote. Ankstesnių tyrinėjimų metu tirtos patalpos Š pastato V korpuso dalyje, vidinio kiemo dalyje, į Š nuo V pastato korpuso ištirti plotai 1–3 (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 191–194; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 185–188). Ankstyviausi kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti XIV a. pabaiga – XV a. pradžia.

Archeologiniai žvalgymai Trakų vartų vietoje. Atliekant archeologinius žvalgymus Trakų gatvės dalyje, šalia pastato Trakų g. 2 aptikti Vilniaus gynybinės sienos Trakų vartų fragmentai. Žvalgytoje vietoje gausu tarybiniu laikotarpiu įrengtų inžinerinių tinklų, kultūrinis sluoksnis maišytos struktūros. Prie pastato Trakų g. 2 PV dalies buvo atliekami šios pastato dalies sutvirtinimo darbai – prie pamatų kasta 1–1,3 m gylio tranšėja. Greta pastato P sienos kastoje tranšėjos atkarpoje, 2,4–3,9 m atstumu nuo pastato PV kampo 0,8–1,2 m gylyje atkasta 1,5 m pločio mūro sienos viršutinė dalis. Ji orientuota P–Š kryptimi, yra statmena dabartinio pastato P sienai. Autoriaus nuomone, tai Trakų vartų R sienos likučiai. Atkastos sienos R dalis – 90 cm pločio, jos viršuje (H_{abs} 111,95 m) – horizontali plokštuma,

dengta kalkių tinku. Mūro sienos V dalis (aukščiausio taško H_{abs} 112,35 m) apardyta vėlesnės ūkinės veiklos. Ji mūryta iš gelsvos spalvos degto molio plytų su braukomis, rištų kalkių skiediniu. Pagal atkastą sienos fragmentą galima spręsti, kad Trakų vartų R sienoje būta nišos. Tranšėjoje atkastoji pastato P pamatų siena – akmenų ir degto molio plytų, rištų kalkių skiediniu. Tikėtina, kad ši siena – Trakų vartų Š sienos likučiai. Greta pastato Trakų g. 2 V sienos kastoje tranšėjoje šios sienos tęsinys nebuvo aptiktas, sienos likučiai turbūt yra giliau. Šioje tranšėjos atkarpoje atkasti pastato V pamatai, sumūryti ant gynybinės sienos likučių. Sienoje matomi įvairiu metu atlikti rekonstravimo darbai. Mūras – stambių ir smulkesnių akmenų bei įvairių degto molio plytų, rištų kalkių skiediniu. Gynybinės sienos mūras tranšėjos Š atkarpos dalyje fiksuotas jau 50 cm gylyje (H_{abs} apie 112,70 m) nuo žemės paviršiaus.

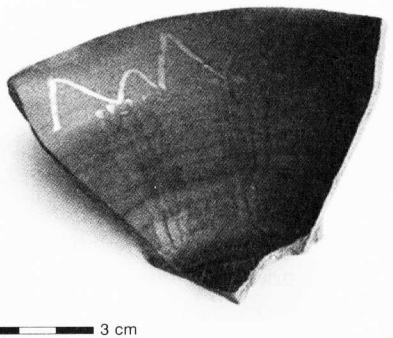
Trakų gatvės važiuojamojoje dalyje atkastas tarybiniu laikotarpiu įrengtas į pastatą Trakų g. 2 vedantis vandentiekio įvadas. Iškastas apie 3,3x1,8 m dydžio žemyn siaurėjantis šurfas, kurio gylis 1,75–2,3 m. Žemės kasimo darbų metu apie 5,5 m atstumu nuo pastato Trakų g. 2 P sienos rasti beveik lygiagrečiai jai (R–V kryptimi) orientuotos pamatų sienos likučiai. Viršutinė iš degto molio plytų ir stambių bei smulkesnių akmenų mūrytos sienos dalis atkasta apie 40–60 cm gylyje (H_{abs} apie 112,50–112,70 m). 1,7–2,2 m gylyje atkastas vandentiekio vamzdis – jį tiesiant atkastoji siena stipriai apardyta. Spėjame, kad ši siena – kapitalinės sienos, laikiusios įvažiavimo pro Trakų vartus skliautą, likučiai. Tikslesnei sienos kryptčiai ir būklei nustatyti reikia didesnės apimties tyrinėjimų.

Archeologiniai žvalgymai vidiniame pastato kieme. Didelės apimties žemės kasimo darbai vykdyti tarp pastato R ir V korpusų esančioje vidinio kiemo dalyje. Čia buvo įrengiami nauji inžineriniai tinklai. Iškasų gylis siekė 3,7 m. Šioje kiemo dalyje kultūrinio sluoksnio horizontai stipriai apardyti XX a. įrengiant inžinerinius tinklus. Žvalgymų metu kai kuriose pastato vidinio kiemo dalyse 2,6–2,9 m gylyje pasiektas įžemio smėlis. Virš įžemio fiksuotas 50–60 cm storio XIV a. pabaiga – XV a. datuojamas kultūrinio sluoksnio horizontas – tamsiai pilkos smėlingos žemės sluoksnis. Jame aptikta nedaug XV a. datuojamų radinių – buitinės keramikos fragmentų. Aukščiau šio sluoksnio, apie 2 m gylyje fiksuotas iki 20 cm storio molio sluoksnis, kuris veikiausiai susidarė XV ir XVI a. riboje – tuo metu netoliese statyta Vilniaus miesto gynybinė siena. Aukščiau fragmentiško molio sluoksnio žvalgytoje vietoje kasti iki 1 m storio XVI–XVII a. datuojami kultūrinio sluoksnio horizontai. Tai įvairių atspalvių pilkos žemės sluoksniai, įvairius statybos ir rekonstrukcijos etapus atspindintys kalkių skiedinio, žvyro sluoksniai. Šiuose kultūrinio sluoksnio horizontuose aptikta nedaug minimu laikotarpiu datuojamų archeologinių radinių. Viršutinė, maždaug 1 m storio kultūrinio sluoksnio dalis šioje vidinio kiemo dalyje susiformavo XVIII–XX a. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje kiemas buvo grįstas akmenų grindiniu – fiksuoti nedideli jo fragmentai.

Archeologiniai tyrinėjimai šalia pastato. Apie 32 m^2 dydžio plotas 4 tirtas greta pastato R korpuso Š sienos. Ne visą plotą pavyko ištirti iki įžemio – trukdė šalia esančios nestabilios konstrukcijos. Tirtas plotas ištęstas R–V kryptimi 11 m, jo plotis 3–3,7 m. Didelėje ploto dalyje 0,7–1,2 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 111,25–111,70 m) atkasti neaiškios paskirties

statinio skliauto likučiai. Šis statinys žemėjo V–R kryptimi. Jis mūrytas iš gulsčių 28x14x7 cm dydžio gelsvai raudonos spalvos degto molio plytų, sumūrytų briauna. Skliauto konstrukcija sunykusi, ją pavyko fiksuoti tik pjūviuose. Šio statinio likučiai beveik visiškai sunaikinti R tirto ploto dalyje, kur fiksuoti įvairūs vėlyvi perkasimai. Cilindrinio skliauto denginiu tikriausiai buvo dengtas XIX a. statytas kolektorius, kuris, matyt, nebuvo panaudotas pagal paskirtį ir gana greitai sunyko. Galima ir kita šio statinio paskirtis. Panašus statinys, mūrytas iš panašių proporcijų plytų, atkastas šio objekto ploto 1 P dalyje. Skliauto konstrukcijos statinys yra ankstyvesnis nei kvadratinio plano statinys, kurio P pamatų sienos likučiai atkasti ploto ŠR dalyje. Pastarojo pamato įgilinimo nustatyti nepavyko. XVI a. pradžia datuojami pastato R korpuso (rūsio) pamatai, mūryti iš stambių lauko akmenų bei trumpiniais iškištų 12–14x7–9 cm dydžio tamsiai raudonos spalvos degto molio plytų, rištų rupiu kalkių skiediniu. Skiedinys iš siūlių daugelyje vietų išbyrėjęs, tačiau akmenų-plytų mūras tvirtas. Šios gotikinio mūro pamatų sienos viršutinė dalis atkasta 0,8–1,2 m gylyje nuo žemės paviršiaus lygio (H_{abs} apie 110,00–110,60 m).

R tirto ploto dalyje iki 2,9 m gylio ankstyvi kultūrinio sluoksnio horizontai beveik visiškai permaišyti XIX–XX a. Įvairios spalvos ir struktūros grunto sluoksniuose aptikta XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių (XCI–XCII, XCIV pav.). PR ploto kampe, prie rūsio pamatų, 2,4–2,9 m gylyje nuo žemės paviršiaus, žvyro sluoksnyje, aptikta daug buitinės keramikos (108, XCIII pav.), kaulių (XCV pav.), stiklo indų, čerpių fragmentų, o taip pat XVII a. viduriu datuotos Livonijos monetos. Kultūrinio sluoksnio horizontas čia nepermaišytas, jis datuojamas XVII a.



108 pav. Juodosios keramikos dubenėlio dalis (Inv. Nr. 1207). *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. 108. Fragment of a black ceramic bawl (Inv. No. 1207).

viduriu – antrąja puse. R ploto dalyje įžemis nepasiektas. 1991 m. vykdytų archeologinių žvalgymų duomenimis, įžemis šioje tirto ploto vietoje yra 3,3 m gylyje.

Už 3,6 m nuo ploto 4 R sienelės, lygiagrečiai jai, padarytas pjūvis, kuriame fiksuotas pusapvalis perkasimas. Buvo matomi supiltos struktūros juodos, įvairių atspalvių pilkos, rudos spalvų žemės sluoksniai su statybinių griuvenų, kalkių skiedinio, molio, degėsių priemaišomis, maišyto smėlio sluoksniai. Juose aptikta XVI a. pabaiga – XX a. pradžia datuojamų archeologinių radinių. Pjūvio apatinėje dalyje, kampuose fiksuoti sluoksniai yra nepermaišytos struktūros, datuojami XVII a. Iš Š ploto sienelės pjūvio matyti, kad kultūrinio sluoksnio horizontai žemėja R kryptimi. Žemiau skliauto likučių sienelėje matomi pilkos, tamsiai pilkos spalvos žemės, maišyto molio sluoksniai, po kuriais 1,3–1,5 m gylyje (H_{abs} 110,90–111,20 m) fiksuoti akmenų grindinio likučiai. Tarpas tarp grindinio viršaus ir skliauto konstrukcijos apačios – 25–45 cm, taigi galima daryti išvadą, kad po skliautu nebūta rūsio. Tikėtina, kad skliau-

tas formavo pjūvyje apskritą (2–2,5 m skersmens) erdvę. Bent dalis šio statinio grindų buvo grįsta akmenimis. Šią prielaidą patvirtintų faktas, kad ploto vidurinėje dalyje buvo nedidelis grindinio fragmentas, kurio vidurys 20 cm žemesnis nei aptiktosios dalies kraštai. Ploto Š sienelėje žemiau akmenų grindinio lygio buvo matomi R ir P kryptimis žemėjantys tamsiai pilkos spalvos žemės su molio ir smulkių griuvenų bei degėsių priemaiša, juodos žemės sluoksniai. Žemiau šių sluoksnių fiksuoti žemėjantys R kryptimi supustytos ar suplautos struktūros smėlio sluoksniai be archeologinių radinių. Šie kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XVI–XVII a. Maždaug 2,1 m gylyje Š sienelės pjūvyje išryškėjo XVI a. datuojamas akmenų grindinio fragmentas.

Ploto 4 V dalis ištirta iki įžemio lygio. Ankstyvi kultūrinio sluoksnio horizontai ir šioje ploto dalyje gana stipriai permaišyti dėl vėlyvesnės ūkinės veiklos. Šioje ploto dalyje fiksuotame P–Š kryptimi padarytame pjūvyje matyti, kad ankstyvus kultūrinio sluoksnio horizontus suardė pusapvalis iki 1,3–2,4 m gylio perkasimas. Iki tokio gylio tirtame kultūriniame sluoksnyje aptikti radiniai datuojami XVI a. pabaiga – XIX a. Nesuardyti kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XVI a. pabaiga – XVII a. Smėlinguose nesuardytos struktūros sluoksniuose, 1,55 ir 1,75 m gylyje aptikti du akmenų grindinių fragmentai (H_{abs} 110,65 ir 110,85 m), datuoti XVI a. pabaiga – XVII a. Panašiame lygyje akmenų grindiniai fiksuoti ir 2003 m. tirtame plote 3, jo ŠR dalyje – tuo metu tikriausiai grįsta buvo nemaža sklypo dalis. Galbūt grindiniais norėta stabilizuoti smėlingą gruntą, taip jį apsaugant nuo erozijos.

Giliau (2,1–2,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus) esančiuose kultūrinio sluoksnio horizontuose aptikta palyginus nedaug archeologinių radinių, datuojamų XV–XVI a. Kasti pilkos smėlingos žemės ir juodos puvėsingos žemės sluoksniai. Smėlio įžemyje (H_{abs} apie 109,80–109,85 m) išryškėjo įvairūs perkasimai: medinio užstatymo likučiai, ūkinės duobės. Tyrinėjimų duomenys leidžia teigti, kad ankstyvajame sklypo apgyvendinimo laikotarpyje čia stovėjo mediniai tašytų rąstų pastatai, kurių išorinės sienos buvo drėbtos molio tinku (XCVI pav.). Pastatuose būta atvirų židinių.

Tirto ploto V dalį iš P pusės ribojo XVI a. pradžioje statytos mūrinės tvoros likučiai. Ji jungė pastato R ir V korpusus. Šis statinys pastatytas jau pastačius rūsį, esantį po dabartinio pastato R korpusu, – matoma sujungimo siūlė. Statinio viršus atkastas 60–100 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, apačia fiksuota apie 2,7–2,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus – ant smėlio įžemio. Tyrinėjimų duomenimis, statybos metu į tuometį gruntą (ankstyviausius kultūrinio sluoksnio horizontus) tvora buvo įgilinta iki 40–50 cm. Tvoros mūro struktūra analogiška sklype Trakų g. 2 esančiam gynybinės sienos mūrui, jos plotis 0,7–1 m. Tikėtina, kad ši tvora XVI–XVII a. formavo atskirą posesiją. Tyrinėjimų duomenys leidžia teigti, kad ant šioje posesijoje XVI–XVIII a. stovėjusių mūrinių statinių likučių, apjungiant juos, XIX a. pirmojoje pusėje buvo pastatyti iki šiol išlikę Umiastovskių rūmai. Mūrinės tvoros likučių dalis buvo atkasta atliekant archeologinius tyrinėjimus ir žvalgymus 2002–2003 metais.

Archeologiniai žvalgymai į V nuo ploto 4. Vidurinėje žvalgyto ploto dalyje atkasta stipriai apardyta mūrinės tvoros likučių V atkarpa. Kultūrinio sluoksnio horizontai žvalgytoje vietoje stipriai suardyti XIX–XX a.

Į Š nuo XVI a. datuotos tvoros atkarpos, maždaug 4 m^2 plote, 1,8–4 m gylyje, kasti žemyn smingantys kultūrinio sluoksnio horizon-

tai. Iš ankstesnių tyrinėjimų duomenų (2003 m. ištirtų plotų 2 ir 3) žinoma, kad šioje sklypo vietoje yra buvusi natūralios kilmės duobė ar griova, kurios ankstesnių tyrinėjimų metu nepavyko visiškai ištirti. Nepavyko to padaryti ir 2005 m. atliktų žvalgymų metu. Duobė, buvusi į Š nuo XVI a. statinių (tirtame plote 2 atkasto gotikinio rūsio, po pastato R korpusu esančio gotikinio rūsio ir šių ŠR ir ŠV kampus jungusios mūrinės tvoros-sienos) suformuotos linijos, matyt, dalinai nulėmė patį sklypo užstatymą. Šios duobės užpilde aptikta nedaug XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių.

Nedidelės apimties žemės kasimo darbai atlikti įrengiant naujas elektros tinklų, dujotiekio trasas, atliekant kitus žemės kasimo darbus. Archeologinių darbų metu aptikta šiek tiek archeologinių XVI–XX a. radinių, mūrinių XVII ir XIX a. konstrukcijų likučių.

INVESTIGATIONS AT THE TRAKŲ STREET 2

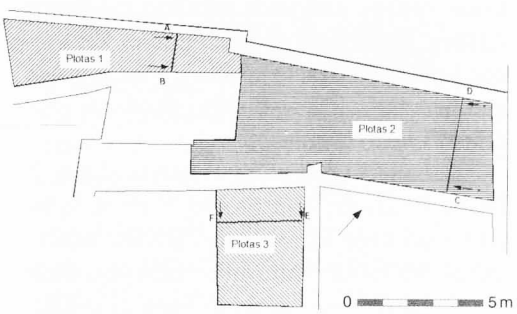
In late 2004 – early 2005 archaeological investigations were performed at the Trakų Str. 2. Southwards from the building, in the Trakų Street remains of the Trakai Gates of the Vilnius defensive wall built in the early 16th century were discovered. In the inner yard of the building there were remains of brick constructions datable to the 16th – 19th century and clay-daubed (Fig. XCVI) wooden constructions attributable to the earliest site habitation period (the late 14th – early 15th century). Various archaeological finds datable to the 15th – 20th century were found (Fig. 108, XCI–XCV). Results of the investigations improved our understanding of the site development in the 15th – 20th century.

TYRINĖJIMAI PILIES G. 38–7

Vytautas JUŠKAITIS

Archeologiniai tyrimai vykdyti Vilniuje, Pilies g. 38–7, nes jame buvo numatyta įrengti rūsį. Archeologiniai tyrimai vyko nuo 2005 m. balandžio 14 d. iki 2006 m. vasario 15 d. Visa perkasa buvo suskirstyta į tris plotus (109 pav.). Numatomo rūsio vietoje iškasta perkasa suskirstyta kvadratais.

Pirmiausia pradėtas kasti plotas 1, buvęs perkasos V dalyje. Plotas yra netaisyklingos formos, 9 m ilgio ir 1,6–2,7 m pločio. Ploto 1 V dalyje jau buvo įrengtas rūsys. Viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis buvo iš pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis, 0,5–1,8 m storio. Šio sluoksnio viršus prasidėjo iškart po grindimis. Sluoksnis iš pilkos žemės, kurioje gausu XX a. datuojamų radinių: plytų, čerpių, buitinės keramikos, vinių, stiklinių butelių. Iš kitų radinių išskirtinas Antrojo pasaulinio karo laikų Vokietijos kariuomenės



109 pav. Situacijos planas. Plotų išsidėstymas. *V. Juškaičio brėž.*

Fig. 109. Situation layout; dislocation of the plots.



XCI pav. Metalinė medinio vandentiekio mova (Inv. Nr. 1277) iš Trakų g. 2 Vilniuje. *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. XCI. Metal coupling of wooden water pipes (Inv. No. 1277) from Trakų Str. 2 in Vilnius.



XCII pav. Pasaga (Inv. Nr. 1381). *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. XCII. Horseshoe (Inv. No. 1381).



XCIII pav. Dubens fragmentai (Inv. Nr. 1405). *L. Girlevičiaus nuotr.*
Fig. XCIII. Bawl fragments (Inv. No. 1405).



XCIV pav. Plytos gabalas su šuns pėdos įspaudu (Inv. Nr. 1414).
L. Girlevičiaus nuotr.
Fig. XCIV. Brickbat with a dog's paw trace (Inv. No. 1414).



XCV pav. Koklių ir puodų fragmentai (Inv. Nr. 1404, 1406 ir 1410).
L. Girlevičiaus nuotr.
Fig. XCV. Tile fragments and potsherds (Inv. No. 1404, 1406 and 1410).



XCVI pav. Molio tinko fragmentai (Inv. Nr. 1412–1413).
L. Girlevičiaus nuotr.
Fig. XCVI. Clay plaster fragments (Inv. No. 1412–1413).